

Nr. 65, augustus 2019

Utrechts
Monumenten
Fonds

De pruimenboom van Jantje en de apotheker in de Twijnstraat

Trans 13 en Twijnstraat 28

Steen
Ged
o
v

Foto voorpagina: de tuin van Trans 13, (waar onder andere Hieronymus van Alphen heeft gewoond) met in de linker achterhoek een pruimenboom (Jantje zag eens pruimen hangen!).
Foto achterpagina: Schilderij van het apothekerslaboratorium, Twijnstraat 28, door Ad van Trier, anno 1981.

Colofon

Trans 13: Onderzoek en tekst: *Ben van Spanje*
Uitgavebegeleiding en opmaak: *Simon den Daas*
Illustratie verantwoording Trans 13:
Dirk van Sichem: tekeningen op pagina 3
: de foto van de tuin op pagina 8
Simon den Daas: alle andere foto's van het huis Trans 13

Apotheek Twijnstraat 28: tekst: *Kees Visser*, onderzoek: *Kees Visser, Yvonne en Rob Jansen en Ton Hooft*
Illustratieverantwoording Twijnstraat 28:
de twee portretten op pagina 24, de foto van het schilderij door Ad van Trier op pagina 28 en de achterpagina en de foto van het interieur van de apotheek: *uit de collectie van Rob Jansen*
Alle overige foto's bij dit artikel: *Rob Jansen*
Het Utrechts Archief: de bouwtekening op pagina 25
Dirk van Sichem: tekening op pagina 22

Een Utrechtse historiepenning: onderzoek en tekst: *Gerrit van Ingen*
foto's van de penningen: *Simon den Daas*
Druk: *Practicum Print Management, Soest*
ISSN: 1383-0279

SteenGoed verschijnt tweemaal per jaar en is een uitgave van

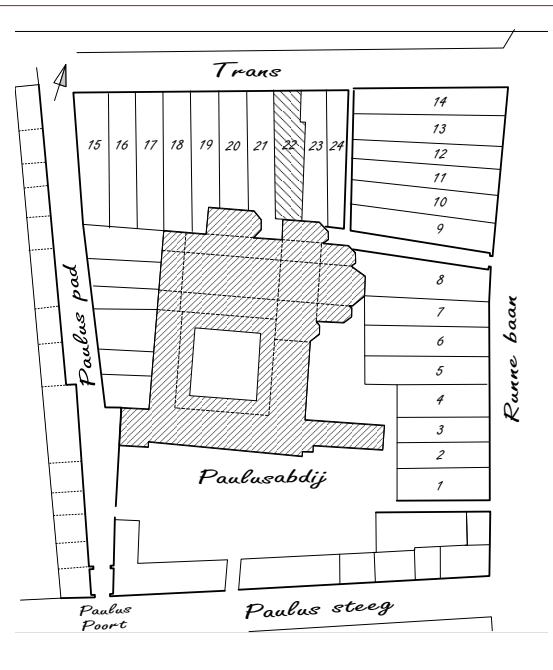

Lange Nieuwstraat 53, 3512 PD Utrecht
030 - 2311761
info@umf.nu
www.umf.nu
 www.facebook.com/UtrechtsMonumentenfonds
NL68 TRIO 0254 7316 78

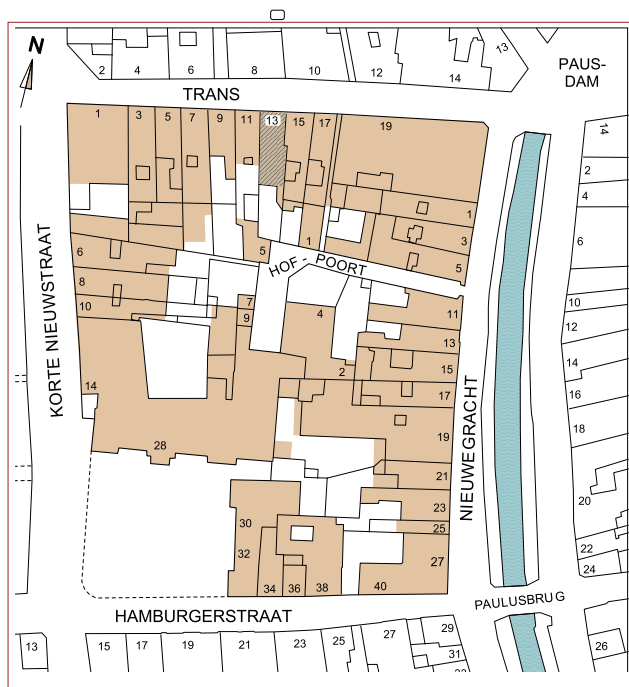
Steun onze werkzaamheden.

Met uw bijdrage steunt u de werkzaamheden van het Utrechts Monumentenfonds. U ontvangt dan het Jaarverslag, SteenGoed, de Nieuwsbrieven en uitnodigingen voor vergaderingen, lezingen en/of excursies. De minimale bijdrage is € 27,50 per jaar en begunstigers voor het leven betalen € 450,- ineens. Draagt u onze monumenten een warm hart toe: een hogere bijdrage doneren mag natuurlijk altijd.

Als begunstiger van het UMF mag u de giften – onder bepaalde voorwaarden – aftrekken van de inkomstenbelasting. Omdat het UMF een ANBI-status heeft, is deze regeling van toepassing. Meer informatie hierover vindt u op <http://www.utrechtsmonumentenfonds.nl/content/begunstigers>

verkaveling 1617 met kavelnummers

huisnummers 2019

TRANS 13

Een huis met een museale inrichting

Inleiding

Trans 13 staat op een deel van het voormalige terrein van de Paulusabdij. Na de reformatie in Utrecht in 1580 werd het in het openbaar uitoefenen van godsdienstoefeningen, anders dan die van de hervormde kerk, verboden. In 1584 bepaalden de Staten van Utrecht dat de kloosters geen nieuwe religieuzen meer mochten opnemen. Twee jaar later adviseerde de Nationale Synode van de hervormde kerk graaf Robert Dudley Leicester, landvoogd namens de koningin van Engeland, om de goederen van de bezittingen van rooms-katholieke kerken en kloosters te confisqueren. De opbrengst zou ten goede moeten komen aan de opleiding en traktementen van predikanten, schoolmeesters en kosteren.

Een uitzondering werd gemaakt voor de kapittelkerken. De kapittelheren waren familieleden van de stedelijke en provinciale overheid en deze konden moeilijk de bezittingen van hun familieleden in beslag nemen! Napoleon had deze gewetensbezwaren uiteraard niet en onteigende, toen hij aan het bewind kwam in onze contreien, alsnog de bezittingen van de kapittelkerken.

Na de annexatie werden de gebouwen van de abdij in gebruik genomen door het Hof van Utrecht; de bijbehorende kerk werd overgedragen aan het kapittel van Oud-Munster.

De gebouwen van de Paulusabdij stonden op een terrein, begrensd door de Korte Nieuwstraat, de noordzijde van de Trans, de westzijde van de Nieuwe Gracht tussen Pausdam en en de Hamburgerbrug, en de Hamburgerstraat. In het begin van de 17de eeuw werden langs de Nieuwe Gracht en de Trans, aan de noord- en ooststrand van het voormalige abdijsite 24 percelen uitgezet. Op 3 december

1617 zijn deze percelen in het openbaar verkocht met het beding dat ze binnen twee jaar moesten zijn bebouwd. De huizen aan de Runnebaan, zo heette dat gedeelte van de Nieuwe Gracht toen vanaf het hoekhuis op de Trans, nu het Sic Semper complex, en de huizen aan de zuidzijde van de Trans zijn dus gebouwd tussen 1618 en 1620¹. Nieuwe Gracht 25 is van latere datum, het is gebouwd in een steeg tussen Nieuwe Gracht 23 en 27². Nieuwe Gracht 27 bestond al in de tijd van de Paulusabdij. Het was toen het brouwhuis met daarnaast het washuis³.

De Trans

De Trans heette vroeger de Oudmunster Trans. Dit was oorspronkelijk een smalle doorgang, aangelegd in de 13de eeuw, over een stuk grond van de Paulusabdij. Hij liep van het Wed naar de Maartensdam, waar een poort stond. In de loop van de tijd was deze gang erg smal geworden en niet veel meer dan een open riool. De gang werd in 1283 aan het kapittel van Oud-Munster verkocht onder voorwaarde dat aan deze gang nooit huizen zouden worden gebouwd en dat de gang altijd als openbare weg zou blijven dienen. In 1546 is de gang verbreed, waarbij de poort aan de Maartensdam bleef gehandhaafd. Er stonden geen huizen, maar aan beide zijden stond een hoge muur van de Paulusabdij aan de zuidzijde en een van het kapittel van Oudmunster aan de noordzijde. In 1598 stonden er alleen aan de noordzijde, de Hamburgerstraat, enkele huizen op het terrein van de toen voormalige Paulusabdij⁴.

Na de uitgifte van de percelen aan de Runnebaan en de Trans zijn de muren geslecht en is de gang verbreed en een straat geworden. De kopers van de percelen aan de Trans moesten hun erf over een diepte van 1½ roede, (ongeveer 5,5 meter) vanaf de Trans vrijlaten.

Trans 13

Trans 13 is een van de huizen die aan de zuidzijde van de Trans tussen 1618 en 1620 werden gebouwd. Oorspronkelijk zal het huis een trapgevel gehad hebben zoals in die tijd de bouwstijl was. Later, waarschijnlijk aan het eind van de 18de eeuw, is de gevel afgetopt en veranderd in een gepleisterde lijstgevel, die toen in de mode kwam. In het begin van de 18de eeuw is het pand naar achteren uitgebreid. Op de begane grond kwam toen aan de achterzijde een ruime, voorname salon voor deftige ontvangsten. De oorspronkelijke wenteltrap werd van de begane grond tot de eerste verdieping vervangen door een brede, statige trap. Naar de zolderverdieping bleef de wenteltrap aanwezig. Dat is nog de enige toegang tot de zolder.

Het huis heeft, via een gedeeltelijk overdekte zijgang, een achteruitgang die uitkomt op het terrein in de Hofpoort. Deze gang wordt ook gebruikt door de bewoners van Trans 15 en 17.

Ook later zijn er verbouwingen en uitbreidingen geweest. Dat blijkt uit het feit dat het kadastrale nummer twee keer is veranderd. Dat gebeurt wanneer er aanzienlijke uitbreidingen of veranderingen van het betreffende perceel zijn. Zo is in 1900/1901 het perceel vergroot van 1,87 are in 3,20 are, het bebouwde gedeelte, 0,8 are, is gelijk gebleven. Niet gevonden is wat er toen is gebeurd.

In 1971 heeft Frans Kipp, toen bouwhistoricus in dienst van de gemeente Utrecht, het pand onderzocht. In zijn bevindingen lezen we het volgende. *De voordeur is uit de 18de eeuw (en heeft een prachtig bovenlicht. BvS). Het plafond van de gang heeft*

Lantaarn boven de voordeur

De bedstee in de voorkamer

De achtergevel

moerbalken en sleutelstukken uit het begin van de 18de eeuw. In de gang is ook een fraai beschilderde deur afkomstig uit het huis van de familie Philips te Zaltbommel uit dezelfde periode. De achtergevel is gepleisterd met een gedeeltelijk gereconstrueerde houten pui. (in feite een grote raampartij. BvS)

De achterwand van de voorkamer heeft een eiken lambrisering met een fraaie bedstee. De achterkamer heeft een prachtig beschilderd behang met bloemmotieven uit het begin van de 18de eeuw.

Het plafond op de eerste verdieping heeft een moerbalklaag uit de 18de eeuw. De schouw in de voorkamer op de eerste verdieping is in de stijl van de renaissance.

De zolder, bereikbaar via een wenteltrap, is een grote ruimte. (Daar werd vroeger de was opgehangen en gestreken. BvS) In het voorgedeelte, de zolder van het oorspronkelijke huis, zitten dubbele schaargebinten uit de bouwtijd, (tussen 1618 - 1620. BvS), in het achtergedeelte van het huis, dat later is aangebouwd, zitten enkelvoudige schaargebinten.

De kelder heeft een tongewelf dat haaks staat op de straat. Achterin de kelder zit een asgat dat een verbinding heeft met de schouw in de tussenkamer. De vloer is betegeld met rode tegels. Onder de vloer zit een fraai gemetselde waterput (waar nog steeds water in staat, BvS)

Aan de plafondbalken in de gang is duidelijk te zien dat het huis later naar achteren is uitgebouwd. Gezien de datering van het behang in de achterkamer zal dat in het begin van de 18de eeuw zijn gedaan. Wellicht is dat gedaan door Cornelis Verzijl, kanunnik van St. Marie, de toenmalige eigenaar.

Bij het huis hoorde een keukengebouw met daarop een etage, dat achter Trans 15 staat. In later jaren is dat verkocht aan de toenmalige eigenaar van Trans 15.

Van 1849 tot 1968 was in het pand het antiquariaat Van Huffel gevestigd. Dr. P.H. Ritter, een toentertijd bekende boekbespreker, beschrijft het toenmalige pand als volgt: *Het waren lange, ineenlopende, wat pijpenla-achtige vertrekken, overbevolkt met boeken, die op planken stonden maar ook op stapels op de vloer. Het middenvertrek was donker met daar achter een kleiner vertrek. Daar hing een geur van oud papier en tabak, de oude heer Van Huffel rookte graag een lange Gouwenaar. Daar achter was weer een derde, kleine ruimte. Heel intellectueel Utrecht vond zijn weg naar de boekentempel in de Trans.*

De huidige eigenaar

De huidige eigenaar, Paul Smit, renaissance trombonist, kocht het huis in 1970. Het huis was vervallen en stond al twee jaar leeg. Er was nauwelijks elektrische verlichting. Er hadden daarvoor drie generaties boekverkopers in het huis gewerkt. Het hele huis was voorzien van boekenplanken. Gas, elektriciteit en water waren afgesloten. Smit moest 's morgens een emmer water halen bij de burens om zich te kunnen wassen. Hij sloep in

de bedstee in de voorkamer. Hij heeft vele containers afval en rommel afgevoerd. Het restauratiewerk duurde 50 jaar en was geheel voor eigen rekening. Het was een dure liefhebberij, maar hij heeft het meeste zelf gedaan en daarmee veel kosten bespaard. Alles zoveel mogelijk met originele materialen en vormgeving.

Op de voorgevel, die in de 18de eeuw een gepleisterde en geschilderde lijstgevel heeft gekregen, zaten vele lagen verf. Daaronder bleek een rode verflaag te zitten. Aannemelijk is dat dit het rode huis in de Trans is waar Hieronymus van Alphen in zijn dagboek over spreekt als zijn woonhuis.

De voorkamer heeft Paul Smit ingericht zoals het er in de 17de eeuw uit had kunnen zien. De muren zijn bekleed met vierkante stukken leer die met gouden motieven zijn versierd. Zo'n leerbehang is zeldzaam. Het is zeer kostbaar en van een grote kwaliteit. Na een grondige, maar voorzichtig uitgevoerde behandeling, verkeert het behang in zeer goede staat.

In de achterkamer kwamen achter een betimmering met steentjes-board een twee-en-halve meter brede schouw uit de 18de eeuw te voorschijn, een van de breedste schouwen van Nederland. De fraaiste vondst in die kamer was echter een behang met rococo motieven uit rond 1730. Oorspronkelijk was dit behang zegroen, maar onder invloed van het licht is het nu blauw. Het behang kwam te voorschijn toen de vele boekenplanken waren verwijderd en vervolgens de vele lagen behang waarachter het verborgen zat. Het is op linnen geschilderd met bloemmotieven met gouden en zilveren accenten. Het geeft in decoratie en kleurstelling een voortreffelijke indruk van het vroeg 18de-eeuws interieur.

In de 'Tuyn Sael' is de auteur in gesprek met Paul Smit.

De formele tuin

Dat wordt nog versterkt door de grote, marmeren Louis XV schouw. Het behang was in zodanig slechte staat dat het op korte termijn moest worden gerestaureerd. Als de kamer zou worden verwarmd zouden er delen van de verf kunnen loslaten. Met subsidie van de gemeente is het behang voor 17.100 gulden gerestaureerd. Na restauratie zag het weer als nieuw uit.

Vanuit de achterkamer heb je een goed uitzicht op de fraai aangelegde prachtige, iets olopende, formele tuin die Smit zelf heeft ontworpen. Hij noemt de achterkamer dan ook de 'Tuyn Sael'.

Smit heeft een grote liefde voor antiek. Hij bezoekt veilingen en antiquairs en snuffelde overal rond om iets van zijn gading te vinden voor zijn huis. Twee goudkleurige spiegels kocht hij bij Xenos. Zoals hij zelf zegt: antiek met een knipoog. Hij vond ook een staande klok, die nu in de gang staat, als een verzameling losse onderdelen in een doos. Het uurwerk was kapot en de gewichten ontbraken.

Goudleer behang

Eind van de 16de eeuw kwam het in de mode om de muren niet met wandtapijten te behangen maar met goudleer behang. De techniek is zeer oud. Goudleer behang werd in de 9de eeuw al toegepast in Córdoba. Eind 16de eeuw werd het mode om de wanden van voorname vertrekken te behangen met goudleer in plaats van met tapijten. Goudleer is gemaakt van kalfshuid waarop met houtsnedeblokken afbeeldingen worden aangebracht met bladzilver. Het wordt daarna afgedekt met goudkleurige vernis. De allerduurste werden aanvankelijk met de hand beschilderd. De Haagse goudleermaker Jacob Diercxz bedacht een methode om met stempels reliëf in het leer te persen. Later werden vierkante stukken kalfsleer, blokken, bedrukt en daarna aan elkaar bevestigd. De hoog liggende afbeeldingen reflecteerde zon- en kaarslicht beter dan het vlakke goudleer.

Waardevolle borden staan hoog op een kast, Venetiaanse glazen staan op de schoorsteenmantel. Verder staan er middeleeuwse muziekinstrumenten zoals een

virginaal. Het hele huis heeft een geheel antieke inrichting gekregen maar wel met een knipoog! Het Haagse porselein in de commodes en de vazen zijn antiek, maar de antieke koperen pannen in de keuken staan op een inductiekookplaat. In het prachtige hemelbed in de slaapkamer met een zelfgemaakte, stijlvolle houten omkasting, zit een luxe boxspring matras. De douche zit achter een houten kastenwand en de antieke plee, een plank met een gat er in, heeft een weggewerkte hedendaagse waterleiding en afvoer.

De zolder, bereikbaar via een wenteltrap, is een grote ruimte. Daar werd vroeger de was opgehangen en gestreken. In het voorgedeelte, de zolder van het oorspronkelijke huis, zitten dubbele schaargebinten uit de 17de eeuw, in het achtergedeelte van het huis, dat later is aangebouwd, zitten enkelvoudige schaargebinten.

Twee foto's van het goudleer-behang.

impresies van de inrichting van de Tuynsael

Vorige eigenaren

1619

Bij de openbare veiling op 3 december 1619 kocht **Olof Yssel** (?) het perceel waarop het huidige pand is gebouwd. Hij deed dit in opdracht van **Jacob van Cleeff**. Olof Yssel was waarschijnlijk een timmerman of metselaar, tegenwoordig zouden we dat een aannemer noemen. Jacob van Cleeff schiet hem geld voor dat hij, op basis van een plecht (= hypotheek), leent van Johan Frederikss van Beeck.

Ook het buurperceel, Trans 11, werd eerst door een timmerman gekocht waarna hij er een huis op bouwde voor Adriaan Hendriksz van Beekbergen. We komen in die tijd vaker tegen dat een aannemer het perceel of een te verbouwen pand op zijn naam laat zetten en daarna weer overdraagt aan de eigenaar. Wellicht werd dit gedaan omdat hij zich zo verzekerd wist van de gemaakte kosten voor arbeid en bouwmaterialen.

Dat Jacob van Cleeff inderdaad de eigenlijke eigenaar is blijkt uit het volgende.

1623

In dit jaar heeft er een boedelscheiding plaats. Als oude eigenaar wordt Jacob van Cleeff vermeld, gehuwd geweest met Geertruyd van Zuylen, en wordt **Michiel van Eekeren** de nieuwe eigenaar. Hij is gehuwd met Elisabeth van Cleeff, wellicht een dochter van Jacob? Op Trans 11 woont dan een Gerarda van Cleeff. Het huis wordt bewoond door Cornelis William Hollander, boekverkoper. Dit is een interessant gegeven want jaren later komen we weer boekverkopers tegen!

1629

In dit jaar is er weer sprake van een boedelscheiding van de nalatenschap van Jacob van Cleeff. De nieuwe eigenaar wordt nu **Michiel van Cleeff** gehuwd met Elisabeth van Cleeff. Is hij haar tweede echtgenoot? Het huis wordt bewoond door Nicolaas van Cleeff.

Tevens wordt gekocht een klein huis achter het erf, staande tegenover het portaal van de St. Pauluskerk. Dit huisje was als keuken in gebruik bij de bewoners van Trans 13. Naar de volgende eigenaar ontbreekt een connectie.

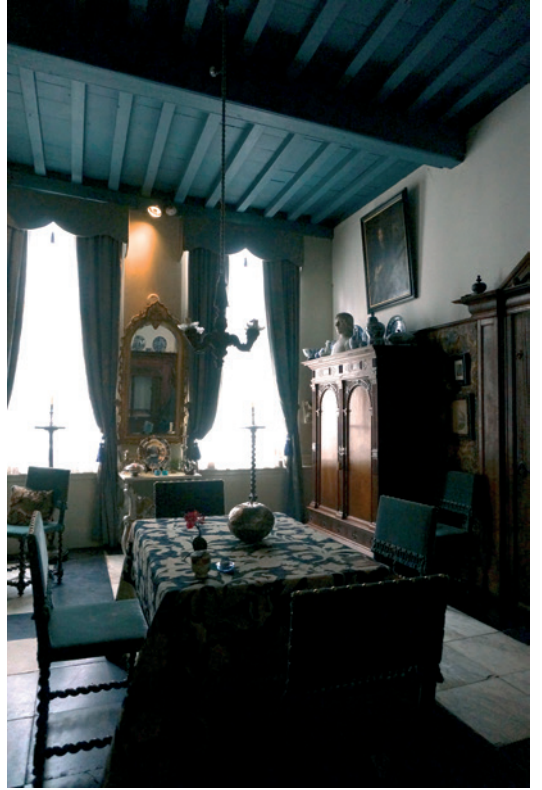
1652

In dit jaar is **Henricus Regius**, professor in de geneeskunde en de botanie, eigenaar. Niet bekend is wanneer en van wie hij het pand heeft gekocht. We kennen zijn naam als eigenaar omdat de volgende eigenaar, **Christiaan van Vianen**, gehuwd met Aletta van Hardinxvelt, het pand van Regius koopt.

Regius

*Henricus Regius, zijn eigenlijke naam was Hendrik de Roy, (*29-7-1598 – † 19-2-1679), was filosoof, arts, botanicus en sinds 1639 hoogleraar plantkunde en theoretische geneeskunde aan de hogeschool in Utrecht². Hij gaf ook colleges in de wijsbegeerte. Kort na de oprichting van de hogeschool had hij een conflict met een andere bekende Utrechtse hoogleraar: Gisbertus Voetsius. Regius verdedigde Harvey's theorie over de bloedsomloop en het gedachtegoed van Descartes, die hem in dit conflict steunde. Voetsius verzette zich met alle macht tegen deze nieuwe opvattingen. Hij liet zijn leerling Lambertus van de Waterlaet stellingen verdedigen teneinde tegen de verderfelijke invloed van Regius's druk bezochte colleges te waarschuwen. Met medewerking van Descartes die sinds 1629 in Nederland was, stelde Regius een verweerschrift op. Op last van de leiding van de hogeschool en het*

impresies van de inrichting van de voorkamer

gemeentebestuur moest hij echter bakzeil halen en zich beperken tot colleges in de botanie en de geneeskunde⁶.

Regius richtte in 1639 een *Hortus Medicus*, een academische kruidentuin, in op het bolwerk Sonneborgh. In 1724 verhuisde de *Hortus* naar de Lange Nieuwstraat waar hij nog steeds bestaat.

1657

Gidion Duyts geeft een hypotheek op het pand. Daarbij wordt vermeld dat het gaat om de boedel, dus de nalatenschap, van Christiaan van Vianen. Kennelijk is Christiaan overleden. Verder wordt vermeld: **Aletta** heeft dit geërfd van haar moeder Heyltje van Sande, weduwe van Christiaan van Hardinxvelt, die dit weer heeft geërfd van haar ouders Aelt van Sande en Meyntjen van Heule.

1671

Weer is er sprake van een hypotheek, dit keer gegeven door Johan Gerard Coquis ten laste van **Nicolaas de Bruyn**, gehuwd met Aletta van Vianen. Een dochter van Christiaan?

1693

De volgende eigenaar is **Cornelis Verzijl**, kanunnik van St. Marie. Van deze verkoop is geen akte gevonden. Wellicht is er sprake van een onderlinge verkoop. De naam van Verzijl blijkt uit de verkoop aan de volgende eigenaar.

1772

In dit jaar woonde Hieronymus van Alphen, na zijn huwelijk met Joanna Maria van Goens, tot 1776, het jaar van haar overlijden, in Trans 13. Hij was geen eigenaar maar huurder van het pand. In een boek over Utrechtse schrijvers staat dat hij woonde in de Trans in het rode huis.

Hieronymus

Hieronymus van Alphen, (*1746 – †1803) is geboren te Gouda. Na het overlijden van zijn vader verhuist zijn moeder naar Utrecht. Van Alphen volgt de Latijnse school, studeert rechten in Utrecht en Leiden. Hij is bij het publiek vooral bekend van zijn kindergedichten, waarvan de bekendste: *Jantje zag eens pruimen hangen, o, als eieren zo groot!* Minder bekend is dat hij in zijn tijd een vooraanstaand jurist was. In 1768 wordt hij benoemd tot advocaat-generaal aan het Hof van Utrecht en hij promoveert 12 jaar later tot procureur-generaal. In 1780 woont hij op Nieuwe Gracht 65 en in 1785 op Lange Nieuwstraat 65. In 1781 trouwt hij voor de tweede keer, nu met jonkvrouw Catharina Geertruid van Valkenburg. In 1789 weigert hij mee te werken aan politieke vervolgingen van patriotten en neemt hij om die reden ontslag. Hij verhuist naar Leiden waar hij de functie aanvaardt van pensionaris, een veel minder aanzienlijke baan⁷. Hij overlijdt in 1803 aan de gevolgen van een beroerte.

De eerstvolgende overdracht na 1693 vinden we pas weer in

1798

Dan wordt **Hermann Huyzinga van Vliet** de nieuwe eigenaar. (Op Trans 11 woont dan raadsheer Van Vianen. Familie van Christiaan?)

impressies van de inrichting van de bovenverdieping

???

Johan Willem van Schalkwijk

Ook van de koop door hem is geen overdracht gevonden. Zijn naam blijkt uit de verkoop aan de volgende eigenaar:

1807

Rutger van Ommeren

Hij koopt het pand van de erfgenamen van Johan Willem van Schalkwijk voor 3170 gulden.

In de verkoopakte staat: met een uitgang op de plaats van het Hof, terzijde van een uitgang over een plaatsje in 't kleine Hofsteegje.

1832

Bij de invoering van het kadaster in 1832 staat **Rutger van Ommeren** nog als eigenaar vermeld⁸.

In de naamlijst van het kadaster vinden we later **Hendrik van Ommeren** als eigenaar. Wellicht heeft hij het huis geërfd van Rutger⁹. Helaas is er geen inschrijving van de koopakte, wat in de begintijd van kadaster vaker voorkwam. Daardoor ontbreekt informatie over de verkoopdatum, de verkoper en de koper en eventuele bijzonderheden het pand betreffende. Bij de volgende verkoop is dat helaas ook het geval.

1851

Henriëtta Clasina Maria van Kesteren, weduwe van Hendrik van Ommeren, notaris, († 5-10-1850) en enige erfgenaam, verkoopt het pand op 12 april 1851 op een openbare veiling. De nieuwe eigenaresse **Maria Kasteel**, weduwe van Johannes Josephus Schellink, winkelierster, wonende aan de Nieuwe Gracht, koopt het pand voor 5800 gulden. Bij de koop hoort ook een uitgang aan de zijkant over een plaatsje naar het kleine Hofsteegje. Het huis is verhuurd aan de weduwe Broers voor 450 gulden per jaar.

Van de koop zijn uitgesloten: de koperen ketting aan de voordeur, de glazenkast en het aanrecht in de keuken, de hangkast in de gang, de bedstede op de meidenkamer, de regenton tegen het achterhuis en het latwerk in de kelder.

School voor meisjes van welgestelde ouders.

Mevrouw Maria Schellink–Kasteel had met twee dochters tot 1860 een school voor meisjes in het pand Trans 13. Dochter Judora, († 13-01-1916), die de Franse taal onderwees, trouwde in 1856 met Anthonius Johannes van Huffel (* 1872 – † 1932). Zij is dan 26 en hij 28 jaar oud. Niet vreemd dus dat het oog van Anthonius, boekhandelaar, op het pand van zijn schoonmoeder viel! In 1860 vestigde hij zijn zaak in het pand Trans 13.

1876

In dit jaar is er weer een boedelscheiding. Johannes Schellink, wonende te Darling, Kaap de Goede Hoop, en de andere kinderen en nagelaten kinderen van Maria Kasteel, weduwe van Johannes Josephus Schellink, († 5-12-1875), zijn eigenaar. Het lijkt er op dat de boedel niet eerder is verdeeld omdat er een Johannes in het buitenland woonde. Johannes wordt dan ook vertegenwoordigd met volmacht door iemand anders. Judora erft het pand Trans 13.

1900

Hendrik Gerhard van Huffel, zoon van Anthonius Johannes, koopt op 17-12-1900 het pand van zijn moeder Judora, weduwe van A.J. van Huffel (3-2-1900). Hendrik had drie zusters, en twee broers. Een daarvan was Johannes Josephus

Hendrik Huffel, assistent resident te Sintang, Borneo † (1925). De waarde van het pand werd geschat op 11.750 gulden. In verband met overbedeling moest hij zijn broers en zusters financieel hun erfdeel betalen.

1918

Het lijkt er op dat deze boedelscheiding niet gerealiseerd is, want pas in 1918 krijgt Hendrik Gerard van Huffel bij notariële akte het pand in bezit voor een prijs van 12.000 gulden. Bij het huis hoort dan ook een gang die uitkomt op de Hofpoort.

Franciscus Wilhelmus Godefriedus Théonville heeft in 1923 het antiquariaat overgenomen maar heeft niet ook het pand gekocht, hij heeft het steeds gehuurd.

1942

Dochter Louise van Huffel, voor 1/8e eigenaresse, gehuwd met Christianus Theodorus Franciscus Thurkow, wonende Plein 1813 te Den Haag, en Geertruida Elisabeth Mulder, voor 7/e eigenaresse, weduwe van Hendrik Gerard van Huffel († 27-11-1932), verkopen het pand aan **Geert Jan Prins**, (arts) wonende op de Mariaplaats te Utrecht op 2-9-1942 voor 14.000 gulden. Het antiquariaat blijft tot 1949 in dit pand gevestigd.

1949

Op 8-11-1949 heeft er een boedelscheiding plaats waarbij de weduwe van G.J. Prins († 28-1-1948), **Wilhelmina Hubertina Tegelaar**, het pand in eigendom krijgt. Bij deze boedelscheiding waren nog twaalf andere panden betrokken!

1966

Eigenaren zijn dan Arnoldus de Graaf, koopman te Groenekan, en Willem Duyff, architect te Amsterdam eigenaar van het pand. Zij verkopen het op 9-3-1966 aan Wouter Mora Sr., evenals het woonhuis Hofpoort 1, voor 65.000 gulden.

Tussen 1966 en 1970 is het huis nog een keer verkocht.

1970

Nu komen we de huidige eigenaar tegen. In dit jaar koopt **Paul Smit** het huis. Een beding daarbij was dat het pand eigendom bleef van de verkopers tot het huurrecht op de tuin en een gedeelte van de gang door de huurders is beëindigd.

A.J. van Huffel's Antiquariaat¹⁰ 1849 – 1949

In het voorjaar van 1849 kwam de familie van Hendrik van Huffel, de gepensioneerde 1e luitenant der infanterie, naar Utrecht en betrok Lange Jansstraat 6. De oudste zoon, Anthonius Johannes (* 22-5-1827, Kampen) had in Kampen een opleiding gehad in het boekenbedrijf en opende op 1 mei 1849 in Lange Jansstraat 6 een handel in oude boeken en een binderij.

In een advertentie in het plaatselijk dagblad kondigt hij aan een handel in oude boeken te beginnen. Het is *een goede en goed geconditioneerde verzameling in alle vakken van studie en smaak...welke tot zeer matige prijzen te verkrijgen zijn*. Hij koopt boeken in en vertegenwoordigt klanten op veilingen. Hij verhuurde in het pand ook drie ongemeubileerde kamers.

Hij gaf ook kleine leerboekjes uit. De zaken gingen voorspoedig want zijn inkomen wordt in het patentregister geschat op een à twee duizend gulden. De behoefte aan meer ruimte deed hem in 1860 verhuizen naar Trans 13, het huis van zijn schoonmoeder, een diep perceel dat aan de achterzijde tot in de Hofpoort reikte. Daar begon hij ook een handel in nieuwe boeken. De binderij deed hij over aan boekbinder Georg Frederik Koch die in het pand Lange Jansstraat bleef werken.

Bij het 50-jarig bestaan van de zaak, in 1899, treedt Anthonius Johannes terug en neemt zijn oudste zoon, Hendrik Gerard, de zaak over. Hij was in 1879 al deelgenoot geworden. Vader Anthonius gaat in de Twijnstraat wonen. Een jaar later overlijdt hij.

In de Korte Nieuwstraat was in die tijd ook een aloude boekhandel gevestigd met als eigenaar J. de Kruyff. Deze zocht in 1883 een opvolger, Hendrik Gerard neemt dan diens afdeling boekverkopingen (boekveilingen) over. Die verkopingen vonden toen plaats op de bovenverdieping van het toenmalige koffiehuis aan de zuidzijde van de Domtoren. De monumentale bisschopstrap van de toren werd als opslagplaats gebruikt. Bij de restauratiewerkzaamheden aan het eind van de 19de eeuw moest het koffiehuis worden ontruimd. Toen werden er enkele verkopingen gehouden in een achterlokaal van Mariaplaats 12. Sinds het uittreden van vader Anthonius vonden de boekverkopingen plaats in de Trans 13, waar de handel inmiddels geheel op het antiquariaat is ingesteld. In 1927 werd het koffiehuis gesloopt ten gunste van de nu bestaande toegangsgebouwtje van de Domtoren. De twee andere zoons van de grondvester zijn op geheel verschillende gebieden werkzaam geweest. Anthonius Johannes junior was apotheker in Den Haag, maar was ook de bibliograaf van de 19de eeuwse Nederlandse letterkunde. De andere broer, Nicolaas Gerardus, was doctor in de wis- en natuurkunde en was een deskundige op het gebied van oude illustratie-technieken.

Anthonius Johannes was van 1878 tot 1890 onbezoldigd wijkhuismeester van de wijk F, het vroegere Papenvendel, erelid van het plaatselijke boekverkopersgilde en lid van de kerkenraad van de Remonstrantse gemeente.

Zijn zoon Hendrik Gerard was ook actief in Utrecht. Als lid van de schuttersvereniging 'de Zwijger' hielp hij op 15-jarige leeftijd zijn vereniging in De Bilt bij schutterswedstrijden te winnen. Het Centraal Museum heeft de gewonnen zilveren beker, die koning Willem III uitloofde, in bezit. Hij was regent van het Eloyen gasthuis en de bijbehorende kolfclub en daar twee jaar huismeester. Hij was ook actief in de vereniging tot bevordering van de belangen van de boekhandel.

De door hem tweemaal per jaar georganiseerde veilingen en catalogi waren zeer

A.J. van Huffel

verzorgd. Een van de vaste klanten bij de beschrijving van het Domplein heeft zijn herinnering opgeschreven: *...het oude dikwijls zo gezellige bovenlokaal van het Hollandse koffiehuis, waar de oude heer Kruijff zijn bekende boekverkopingen hield, die later in de nog meer bekende, geestige toon van de heer Van Huffel werden voortgezet, waar zo menig 'koopje' is gedaan en ook wel eens een 'rommeltje' is afgemijnd, waaraan men – tot groot vermaak van 'Vet' (? BvS) en zijn tweedehands collega's, van wie het werd afgesnoept – later nog een strop bleek te hebben!*

Hendrik Gerard was een goede bibliograaf en gaf de eerste cursus bibliografie voor medewerkers in boekwinkels.

Hendrik bleef kinderloos, hij associeerde zich in 1919 met W.C.J. Mooy. Maar die samenwerking hield slechts vier jaar stand. In 1923 droeg Hendrik zijn antiquariaat over aan Franciscus Wilhelmus Godefriedus Théonville (*1888 – †1969), maar bleef tot zijn dood meewerken. Het pand bleef eigendom van de Van Huffel's.

In het Utrechts Nieuwsblad van 26 november 1965 lezen we dat de dan oude heer Théonville, 80 jaar, aangifte heeft gedaan bij de politie in verband met mogelijke diefstal van een kostbaar, middeleeuws boek ter waarde van 15.000 a 20.000 gulden. De politie neemt de aangifte serieus maar weet kennelijk hoe het antiquariaat er uitziet. Een agent gaat daarom toch ter plaatse zoeken. En ja, na drie dagen zoeken heeft hij het boek tussen de stapels gevonden!

De heer Théonville overleed eind 1969. Er was geen opvolger en hiermee kwam een eind aan het 120-jarige bestaan van dit antiquariaat. Tussen 1923 en 1969 heeft Théonville meer dan 100 boekveilingen en 23 veilingen van prenten en tekeningen georganiseerd. Bij zijn 80ste verjaardag kreeg hij van collega's en vrienden en gouden penning als erkenning voor zijn verdiensten voor het boekenvak.

boekenveiling in de grote achterzaal.

Op 26 mei 1970 werd de laatste veiling gehouden waarbij alle boeken, platen, tijdschriften van het antiquariaat werden geveild. Veilingmeester was A.L. Van Gendt uit Amsterdam. De veiling begon om 10.00 uur en duurde tot ver in de avond. Daarmee was een eind gekomen aan dit, in zijn tijd, roemrijk antiquariaat.

F.W.G Theonville

Hopelijk is een toekomstige eigenaar een even bevolgen liefhebber van antieke interieurs als de huidige eigenaar, zodat de stijlvolle 17de- en 18de eeuwse inrichting liefdevol blijft bewonderd, onderhouden en bewaard!

Bewoners

Eigenaren zijn lang niet altijd ook de bewoners van hun eigendom. Zo ook werd Trans 13 lange tijd verhuurd. In de volkstellingen, die beginnen in 1824, en het bevolkingsregister kunnen we hun namen vinden. Bewoners van voor die tijd zijn meestal niet te vinden.

1824 – 1929

Francina Sophia de Rochefort (*1772), weduwe van Jacobus Cornelis Broers, met kinderen.

1830 – 1839

Dan woont Francina de Rochefort er nog steeds met vijf zonen, 2 dochters en twee dienstmaagden.

1840 – 1850

Mevrouw De Rochefort woont er dan nog steeds. Later, na haar overlijden (?) wonen er Pieter Abraham de Rochefort(*1801), ongehuwd, advocaat, en zijn zuster Charlotte Sophie (*1799) met twee dienstmaagden.

1850 – 1859

Pieter Abraham Broers (*1801), ongehuwd, advocaat en zijn zuster Charlotte Sophia (1799)

Christina Johanna Cazijs–Bergsma en Maria Kasteel, weduwe Schellink
Anthonius van Huffel, boekhandelaar gehuwd met Judora Schelling met 3 zonen en één dienstmaagd.

1868-1879

Weduwe Schuller, geboren De Jonge tot Peursum met dochter Barbara Christina (*1789) uit Oud Alblas. Vertrokken in 1864.

Dankwoord

Graag wil ik de leden van de werkgroep Historisch Onderzoek van het Utrechts Monumentenfonds bedanken voor hun kritische opmerkingen, adviezen en aanvullingen. Met name bedank ik Dirk van Sichem voor de verhelderende plattegron-

den, Simon den Daas voor de fraaie opmaak en de drukwerkbegeleiding en, last but not least, Bert Aanstoot voor zijn redactionele begeleiding.

Bronnen

Het Utrechts Archief: transporten en plechten

Kadaster: leggers en ingeschreven akten.

Dr. P.H. Ritter jr. Honderd jaar van Huffel's antiquariaat in Utrecht 1849 – 1949

Noten

1 Zie voor een uitgebreider verhaal hierover *Steengoed* 42, *Nieuwe Gracht* 19, april 2006

2 Zie *Steengoed* 59, *Omnibus* 2016, mei 2016, bladzijde 39-41

3 Zie *SteenGoed* 62, *De Gijzelkamer*, mei 2018

4 N. van der Monde, *Beschrijving van pleinen, straten, enz. deel I*

5 [Wikipedia.org/wiki/Henricus_Regius](https://nl.wikipedia.org/wiki/Henricus_Regius)

6 *Maandblad Oud Utrecht*

7 *Maandblad Oud Utrecht* 1946, Nationale bibliotheek

8 *Het huis heeft dan het kadastrale nummer B 570*

9 Bron: Kadaster, leggerartikel 1426. Het zgn. leggerartikel geeft per eigenaar zijn bezittingen aan.

10 Bron: *Honderd jaar Van Huffel's Antiquariaat in Utrecht, 1849 – 1949*

11 *Utrecht, Historische wandelingen*, H.J. Van Doorn, derde uitgave door C.W.Wagenaar, Utrecht 1908, blz. 179v

Honderdvijfenzeventig jaar farmacie in de Twijnstraat

Vooranzicht pand Twijnstraat 28, 2019; de ingang rechts naar het bovenhuis is helaas niet zichtbaar.

Na een start in het pand Twijnstraat 38 door C.A. Overwijn in 1844, verhuist de apotheek onder H.A. van der Weerd in 1898 naar een nieuw pand op nummer 28, een van de grootste panden in de eeuwenoude Twijnstraat. Generaties van farmaceuten werken en wonen er in de volgende honderdtwintig jaar. Een onmisbare voorziening in de binnenstad.

Door Kees Visser, bewoner van de Twijnstraat, voormalig hoofd Stedenbouw van de gemeente Utrecht, auteur van diverse publicaties over de ontwikkeling van de stad; in samenwerking met Yvonne en Rob Jansen en Ton Hooft.

De Twijnstraat is al meer dan duizend jaar winkelstraat met een voortdurend met de tijdgeest mee wisselende winkelvoorraad; inmiddels ook een belangrijke fietsroute vanuit zuid-Utrecht naar de binnenstad, bovendien een toeristische trekpleister dankzij de nabijheid van het Centraal Museum met het Nijntjemuseum

en ook dankzij het alom geprezen Louis Hartlooper Complex en de horeca rond het Ledig Erf en de Tolsteegbarrière.

Vrijwel midden in die Twijnstraat staat een flink groot, vrij statig pand op nummer 28, met op de begane grond de oudste nog in gebruik zijnde apotheek van de stad: Boswijk. Twee robuuste hardstenen traptreden, stevige beugels rond de deur nog door eigenaar Rob Jansen persoonlijk vastgeschroefd, zodat ook de oudere bezoeker veilig boven komt.

Kadastrale kaart 1832
overgetekend,
aangepast en vereenvoudigd.

Twijnstraat

Voor deze straat is het een relatief jong pand. In de vroege 13de eeuw was er al houten bebouwing in de straat, vaak met een handelsfunctie zoals in het boek *Utrecht, de huizen binnen de singels* (1989) beschreven. Veel van de nu nog aanwezige huizen stammen uit de middeleeuwen. Vaak lopen de percelen aan de westzijde tot aan de werf langs de Oudegracht door of is er bij de diepere percelen aan de achterzijde aparte bebouwing ontstaan.

Tot 1856 was de aanwezigheid van een tuchthuis en huis van Arrest (bewaring) aan de toenmalige Tugthuissteeg, nu de Doelenstraat, niet bevorderend voor de reputatie van de straat vanwege ongeregelheden, zoals historicus

Van der Monde in 1844 schreef: *toneelen van muiterij der gevangenen, alsmede de pogingen dit te onderdrukken*. In 1856 zijn de gevangenen overgebracht naar het Wolvenplein. Daarna werd het pand nog gebruikt als huis van bewaring waar nauwelijks nog dreiging van uitging. In 1897 werd ook dit gebruik beëindigd.

De huizen aan de gracht hebben pas in de laatste decennia de huidige verschijningsvorm gekregen, van achterhuizen werden het woningen met een luxe uitstraling, de goudkust van de binnenstad.

Hoewel de Twijnstraat zelf door de eeuwen heen winkelstraat is gebleven hebben zich ook daar grote veranderingen voorgedaan. Van oorsprong is het, direct achter de stadspoort, een marktstraat. Bij opgravingen is gebleken dat de straat smaller is geweest waarbij vanuit kramen voor de huizen handel werd gedreven.

Altijd, eeuwenlang, ging het om handel in dagelijkse gebruiksgoederen. Het credo was: wie naakt en hongerig de straat binnen ging kon er aan het eind volledig gekleed en goed gevoed uit lopen. Inmiddels heeft de hedendaagse trend zich geworteld en heeft de horeca en daaraan gelieerde negotie veel meer de overhand gekregen. Wijn, olijven, kaas en de onvermijdelijke grootgrutter vormen de meerderheid, aangevuld met kapsalons.

De huidige apotheek, vrijwel in het midden van de straat, is er al meer dan honderd jaar een onmisbare voorziening voor een groot deel van het museumkwartier en de directe omgeving.

Farmacie

Van kennis van geneesmiddelen, de bereiding en de toepassing was al sprake in de tijd van de Romeinen. Sporen daarvan zijn recentelijk op legerplaatsen gevonden. Die farmaceutische kennis moet ook bij de kloosters zoals van de Benedictijnen te raadplegen zijn geweest.

E.L. Ahlrichs noteert in een boekje dat in 1994 bij het 150-jarig bestaan van het Departement Utrecht der KNMP (Koninklijke Nederlandsche Maatschappij ter bevordering der Pharmacie) is uitgegeven, dat er van de geschiedenis van de apothekers tot ver in de 17de eeuw weinig tot niets bekend is. Wel wordt melding gemaakt van een zekere Anselmus die zich in de 13de eeuw in een kelder die hij huurde van de bisschop-elect Jan van Nassau, bezighield met het bereiden en verstrekken van geneesmiddelen. Op een document dat wordt bewaard in het Het Utrechts Archief staat geschreven: *Jan van Nassau, elect van Utrecht* (niet door Rome erkende bisschop), *geeft den kelder onder zijn huis, naast de Kruiskapel, ten gebruike aan den apotheker Anselmus (nostra anselmo apotekario) en diens erfgenamen.* Deze Heilige Kruiskapel was gelegen aan het Damplein. Jan van Nassau was van 1267 - 1290 Graaf en elect bisschop. Hij benoemde Anselmus tot een soort lijf-apotheker in zijn hofhouding (bron: Wikipedia).

Over de aanwezigheid van apothekers in Utrecht in de volgende eeuwen is weinig bekend, niet meer dan hetgeen wordt vermeld in het boekje *Zeven eeuwen farmacie in Utrecht* dat bij het 55-jarig bestaan van de Utrechtse Apothekers Vereniging in 1988 verscheen: dat in 1391 Gheryt van der Eem als *apthecar* in de stad aanwezig was.

In datzelfde boekje wordt opgemerkt dat steden vaak het recht van tappen in de raadsvergaderingen verpachtten aan apothekers: *gezien hun kennis in het bereiden van kruidenwijnen, liepen beroepen van herbergier, crudener (groothandelaar in kruiden en specerijen), drogist en apotheker vaak door elkaar heen.* Voor die apothekers betekende dat een interessante bijvangst!

C. van Buren, destijds eigenaar van de Utrechtse apotheek Jaffa, schrijft in een inleiding voor een tentoonstelling met als thema tweehonderd jaar geneesmiddelen: *Ook hier artsen die met ruwe, onhygiënische en soms barbaarse werkwijzen meer onheil aanrichtten dan genazen. Artsen met eigen geneesmiddelenhandeltjes, twijfelachtige afspraken tussen artsen en apothekers, apothekers die in hun vrije tijd ook voor arts speelden, gevoegd bij een ruim aanbod van kwakzalvers van velerlei aard en dubieuze handelaren in kruiden, vormden het bonte decor van de handel en wandel van het medisch bedrijf aan het eind van de achttiende eeuw.*

Toch gloorde reeds de hoop van de verandering. Deze hoop was voor een deel afkomstig uit de hoek van de wetenschap. In Nederland zou door de Franse inval een eind worden gemaakt aan het gildenstelsel en werd de plaatselijke regelgeving op het gebied van de gezondheidszorg vervangen door een napoleontische centrale wetgeving, die door haar duidelijke bepalingen op het gebied van de gezondheidszorg aan tal van bestaande misstanden een eind zou maken.

Apotheek Boswijk

De apotheek, gedreven door Overwijn en later door Van der Weerd, was vanaf 1844 gevestigd in het pand Twijnstraat 38.

De eerste eigenaar was C.A. Overwijn wiens familie al vanaf het begin van de 18de eeuw in deze buurt rond de, toen geheten Tweijestraat of Twijestraat, woonachtig was en een grutterij had.

Cornelius Ambrosius Overwijn behaalde zijn apothekersdiploma op 25 oktober 1843 bij de *Plaatselijke Commissie Geneeskundig Toezigt Utrecht*. Lid van het Departement Utrecht.

Vanaf 16 april 1844, is hij daarvan bestuurslid (secretaris) tot 1 mei 1866.

C.A. Overwijn

H.A. van der Weerd

Na het overlijden van Overwijn in 1892 wordt B.A. Verheul, eigenaar van de apotheek Vredenburg, tijdelijk waarnemer. Vervolgens neemt apotheker H.A. van der Weerd de apotheek over en verbouwt de begane grond van het pand Twijnstraat 38.

Hendrik Antoni Bosshardt bezat halverwege de 19de eeuw op nummers 24 en 26 winkels in met de hand vervaardigde artikelen, garen, band, gebreide goederen, sajete en manufactures, en woonde daar ook. In 1880 koopt Bosshardt een huis grenzend aan zijn bedrijf. Twee jaar later koopt hij ook het pand weer dáárnaast. Tussen de twee nieuw gekochte panden is nog een gangetje dat aan de kant van de Twijnstraat afgesloten is, maar aan de achterzijde toegang geeft helemaal tot aan het Nicolaaskerkhof. In de verkoopakte van 1880 is sprake van het recht van in- en uitgang van het gedeelte van en naar de Twijnstraat. Het huis van Arrest in het Tuchthuissteegje beschikt over dat recht.

Het zou goed kunnen dat aan dat steegje, dat via een poort met het Nicolaaskerkhof was verbonden, een klein rijtje camerens-achtige dakgoothuisjes heeft gestaan, wellicht behorend bij het Sint Nicolaasklooster. Volgens een oud-bewoonster van één van deze huisjes zijn alle huisjes tijdens de tweede wereldoorlog afgebroken.

Eerste steen Twijnstraat 28

Als Bosshardt de beide panden heeft gekocht, breekt hij ze af en bouwt één nieuw pand: het huidige pand Twijnstraat 28, met bovenwoning 28 bis.

Bosshardt overlijdt op 14 maart 1895. Van der Weerd heeft in 1898 het pand in eigendom verworven.

Van der Weerd overlijdt 20 februari 1942. Zijn weduwe mevr. Sjoukje van der Weerd-Wiegersma zet het bedrijf voort. D.G. Boswijk wordt dan provisor, waarnemend apotheker en gaat, samen met zijn vrouw ook in het pand Twijnstraat 28 wonen.

In 1945 wordt Dirk Gerard Boswijk, geboren 10 augustus 1916 te Kendal (Nederlands Oost Indië) eigenaar van het pand en is dan ook de gevestigd apotheker. Het bedrijf

Voorgevel.

De bouwtekening van de voorgevel, 1882

krijgt de naam apotheek D.G. Boswijk, v/h firma Overwijn v.d. Weerd. Boswijk heeft zijn apothekersdiploma behaald op 12 februari 1942 aan de universiteit van Utrecht. Hij is geruime tijd bestuurslid van Ziekenfonds Voorzorg. In 1973 neemt hij ook de Stichtse apotheek aan de Nieuwegracht over en later apotheek Bak op de hoek van de Lange Nieuwstraat en de Hamburgerstraat. Daarnaast is hij toezichhoudend apotheker van de Willem Arntsz stichting zowel te Utrecht als te Den Dolder. Hij vervult vele bestuurlijke functies zowel bij het ziekenfonds V.H.Z. en de school "De Munnik" te Utrecht.

Boswijk woont tot eind van de jaren zestig met zijn gezin in Twijnstraat 28, daarna verhuist hij naar Bilthoven.

De begane grond van het pand Twijnstraat 28 wordt dan geheel door de apotheek in bedrijf genomen.

Boswijk overlijdt in 1983.

Op 1 november 1975 komt Robert Hindrik Bernard Jansen, geboren 27 maart 1945 in Amersfoort als tweede apotheker in dienst bij Boswijk. Per 1 januari 1982 is hij eigenaar van apotheek Boswijk. Hij koopt op 1 maart 1994 het pand van de weduwe Boswijk-Ridder. Jansen behaalde zijn apothekersdiploma op 4 juli 1974. Hij is geruime tijd voorzitter van de Utrechtse Apothekers Vereniging en later

Achteraanzicht met binnenterrein

voorzitter van het Departement van de K.N.M.P. Utrecht. Ook maakt hij deel uit van vele besturen en commissies die te maken hebben met de farmacie en gezondheidszorg .

Op 1 januari 1996 verkoopt hij de apotheek aan de stichting VNA (Verenigde Nederlandse Apotheken) en treedt op als behorend apotheker, in dienst van de VNA. Jansen blijft wel eigenaar van het pand.

Vanaf 1 januari 2001 is mevrouw Clasineke Groenendijk behorend apotheker vennootschap met de stichting VNA; Jansen wordt dan tweede apotheker. In 2005 verbouwt zij de apotheek en vanaf 1 januari is zij volledig eigenaar van de apotheek Boswijk. Groenendijk is bestuurlijk zeer actief. Zij is onder andere voorzitter van het departement Utrecht van de KNMP geweest en 15 jaar bestuurslid van de UAV. Nu is zij voorzitter van de CAU, de Coöperatie Apotheken Utrecht. Clasineke is, net als veel van haar collega's, afkomstig uit een familie die verschillende apothekers heeft voortgebracht.

De panden, eigenaren en bewoners

In het oude pand ter plaatse van het linkerdeel van Twijnstraat 28 (oude wijkhuisnummering: B248) wonen volgens het bevolkingsregister van 1840 majoor Bodegraven en Cornelis Kok met zijn gezin. In 1849 woont Lotje van Aldenburg, weduwe van Anthonij van Veen er en daarna Jacobus Schonenburg, goudsmit, met zijn vrouw Maria van Veen. Hij verkoopt rond 1877 het pand aan Benjamin Haverkamp, advocaat. Andere bewoners zijn dan Nicolaas de Haart en de familie Blok.

In het pand ter plaatse van het rechter deel van Twijnstraat 28 (oude wijkhuisnummering: B249) vinden we in 1839 Cornelis Ballendux en het echtpaar Hendrikus Langenhof en Bernardina Vermeulen. In 1867 komt Wilhelmus

Voormalig interieur van de apotheek, in de periode Boswijk.

Rosendahl er wonen met zijn vrouw Barbara Peters, weduwe van Cornelis Balladux. Ballendux, Langenhof en Rosendahl verdienen alle drie de kost als koekbakkers. Hendrikus Langenhof overlijdt in 1869, Wilhelmus Rosendahl koopt dan zijn huis en ook vier woningen achter zijn huis, uitkomende op het Nicolaaskerkhof. Bosshardt bouwde dus op nummer 28 een groot nieuw pand waar Hendrik van der Weerd zijn apotheek begint die voordien op nummer 38 was gevestigd. Als Van der Weerd het pand Twijnstraat 28 heeft gekocht en daar zijn apotheek heeft gevestigd en er ook woont, wonen er ook tijdelijk familieleden: zijn zwager Gerrit Wiegersma, student, zijn nicht Antje Rinsema, apotheker en de student Johan Boswijk. Kennelijk brengt deze laatste bewoner de zoon van zijn broer op een idee, want deze zal later in 1942 de apotheek overnemen en er tot heden zijn naam aan zal verbinden.

In de bovenwoning van nummer 28 gaan ook wonen: Peter Antoni Frijlinck, architect, en Guillaume Frederik Zaalberg, observator van het Meteorologisch Instituut.

In 1893 gaat Wouter van der Blij er wonen, dirigent van het Genie Muziekcorps in Utrecht waarvoor hij in 1928 bij het veertigjarig bestaan een jubileummars schrijft. Hij zal 40 jaar dirigent van dit corps zijn en ook een aantal jaren tweede dirigent van het USO. Hij overlijdt in 1933.

Gemeentelijk monument

Het pand waar het in dit artikel over gaat is één van de grootste panden van de Twijnstraat en met de begane grond en de etages, vermeld als Twijnstraat 28 en Twijnstraat 28bis, onder monumentnummer 3441290 opgenomen op de gemeentelijke monumentenlijst.

In het overzicht van monumenten is de volgende omschrijving opgenomen:

Groot winkel woonhuis, gebouwd in 1882, bestaand uit twee bouwlagen, een kelder en een plat dak met schilden. De voorgevel is een vijf ramen brede ongepleisterde lijstgevel

met schuifvensters. Aan de rechterzijde is een extra smalle gepleisterde travee met een deur voor de opgang naar de bovenwoning. Onder de ramen van de verdieping is in dieper liggende velden stucdecoratie aangebracht. Boven de middenrisaliet staat een gemetselde dakkapel. Het huis is gedeeltelijk onderkelderd.

Het pand is met de uitwendige verschijningsvorm van belang als voorbeeld van neoclassicisme met decoratieve stucelementen.

De oude vloer in de kelder is nog steeds aanwezig in het huidige pand en ooit door Coenraad Liebrecht Temminck Groll (1925-2015), hoogleraar architectuur en restauratie en oud hoofd van de Afdeling Monumenten van de gemeente Utrecht, gedateerd als 18de eeuws.

Oorspronkelijk is het pand in zijn geheel als woonhuis door de familie Bosshardt in gebruik genomen.

Op het Plan voor een Woonhuis, behorende bij request aangevraagd door H.A. Bosshardt Jr zijn op de begane grond, hier deftig *Rez de Chaussee* genoemd, aangegeven een woonkamer grenzend aan een voorkamer, een zijkamer een kinder- en eetkamer, en nog een aparte mangelkamer grenzend aan kleine binnenplaats waarschijnlijk om de was te drogen te hangen voordat het mangelen (strijken noemen we dat nu) kan beginnen. De grote woonkamer grenst aan een flinke waranda waar van de middagzon kan worden genoten en van het gezicht op de ruime tuin.

Aan de zuidkant is een aparte entree gebouwd die toegang geeft tot een lange trap naar de kamers op de verdieping, het 'bovenhuis'.

Van der Weerd begint zijn apotheek in het rechterdeel van het pand en later, als Boswijk verhuist naar Bilthoven, wordt de gehele begane grond als bedrijfsruimte door de apotheek in gebruik genomen.

Apotheek Boswijk is, sinds 1844, de oudste apotheek in Utrecht en in de Twijnstraat het oudste nog bestaande bedrijf.

Schilderij met zicht op het apotheekerslaboratorium, door Ad van Trier, anno 1981

Architect

Helaas is het niet gelukt de naam te achterhalen van de architect die in de laatste decennia van de 19de eeuw het ontwerp voor het pand Twijnstraat 28 heeft ingediend. Het Bureau voor binnenhuisarchitectuur P.A. Rentema uit Groningen heeft in 1952 plannen voor de verbouwing uitgewerkt.

Literatuur:

E.L. Ahlrichs, *150 jaar Departement Utrecht der KNMP 1844 -1994*.

E.L. Ahlrichs en C. van Buren, *Zeven eeuwen farmacie in Utrecht, bij de expositie t.g.v. het 55-jarig bestaan van de Utrechtse Apothekers Vereniging, 1988*.

C. van Buren, *Een korte geschiedenis van tweehonderd jaar geneesmiddelen en apothekers. Inleiding bij een tentoonstelling over dit onderwerp*.

Paul en Jetty Krijnen, *Grolmans Utrecht, de stad rond 1900, Thoth, Het Utrechts Archief, 2008*.

Dirk van Sichem, *Een vermaarde Grutterij, augustus 1994, Steengoed, Stichting Het Utrechts Monumentenfonds*.

Kees Visser, *De Twijnstraat, duizend jaar winkelstraat, Utrecht 2005, Stichting Gusto*.

Idem, *De Twijnstraat, eeuwenoude winkelstraat, Oud Utrecht, 85ste jaargang, december 2012*.

D.A. Wittop Koning, *Utrecht en de farmacie, Jaarboek 1957, Oud Utrecht*.

A. van Hulzen, *Utrechtse kloosters en gasthuizen, 1986*.

Documentatie: het Utrechts Documentatiesysteem, UDS.

Een Utrechtse historiepenning uit 1688

De ontvangst van de verdreven Franse protestanten in stad en provincie Utrecht.

In de tweede helft van de 16de eeuw namen veel protestanten uit de Zuidelijke Nederlanden hun toevlucht tot het noorden. In Nederland stichtten zij eigen kerkelijke gemeenten en kerkdiensten om hun geloof in hun eigen taal te kunnen beleven. Ook in Frankrijk bekeerden zich velen tot het protestantisme, waarop de katholieke overheid maatregelen nam met grootschalige vervolgingen; met een ware godsdienstoorlog als resultaat. Om de rust te herstellen kondigde de Franse koning Hendrik IV in 1598 het Edict van Nantes af. Hendrik was zelf protestant geweest, maar had zich om de troon te bemachtigen bekeerd tot het katholieke geloof.

In de 17de eeuw werden de Franse protestanten, de Hugenoten, steeds meer vrijheden ontnomen en begon de vervolging vanwege het geloof opnieuw. Het was de Franse Lodewijk XIV (de Zonnekoning) die in 1685 het Edict van Nantes introk, waardoor aan alle geloofsvrijheden een einde kwam. Duizenden hugenoten sloegen op de vlucht, zelfs naar Amerika, maar het merendeel zocht zijn heil in andere delen van Europa, met name in Nederland. Rond 1700 was zelfs een vierde deel van de bevolking van Amsterdam Franstalig.

De stad en de provincie Utrecht stelden zich beschikbaar voor opname van deze verdreven Hugenoten, vooral vanwege de deskundigheid waarover zij bleken te beschikken. Het stadsbestuur besloot dan ook hen die wilden blijven gunstige vestigingsvoorwaarden, gratis burgerschap en tijdelijk vrijdom van belastingen aan te bieden. De gastvrijheid was dus meer dan een religieus motief.

De ontvangst in het Utrechtse werd door de nieuwe burgers zeer op prijs gesteld en wel zodanig dat zij een gedenkpenning lieten slaan voor de bestuurders van stad en provincie.

Op de voorzijde van deze zilveren penning zien we een gekroonde leeuw die het provinciewapen van Utrecht voor zich houdt. Met zijn rechterpoot staat hij op een bijenkorf, waaruit honingraten rollen: een symbool van milddadigheid. Het omschrift luidt in het latijn: HOSTIBVS ENSE MINANS MISEROS SCIT PASCERE MELLE (terwijl hij de vijanden met het zwaard bedreigt, kan hij de ongelukkigen met honing voeden). Op de achterzijde van de penning staat een elfregelige tekst in het latijn, waarvan de vertaling als volgt luidt: Deze gedenkpenning is in 1688 uit dank opgedragen aan de Staten van Utrecht, die als een goedertieren moeder de hervormde Fransen, om hun godsdienst naar hen toegevlucht, als eigen inboorlingen ontvangen heeft en velen van hen met het burgerschap begunstigde.

In Utrecht werd in 1583 een Waalse gemeente gesticht, waar de preek in het Frans werd gehouden, aanvankelijk in de Wees- of Regulierenkerk aan de Oudegracht. Na enkele omzwervingen kreeg men de beschikking over de Pieterskerk en dat is heden ten dage nog steeds het geval.

De stichting van de Waalse Gemeente in Utrecht, in 1583, werd in 1983 – na vier eeuwen – onder meer gevierd met een penning, zoals hieronder afgebeeld:

Op de voorzijde zien we een replica van het zegelstempel van het kapittel van St. Pieter uit de 14de eeuw; de achterzijde geeft een replica weer van het zegel van de Eglise Wallone te Utrecht, met het omschrift: EGLISE REFORMEE WALLONNE D'UTRECHT 1583-1983.

G.J. van Ingen, 2019

Litt.: Mr. Gerard van Loon, *Beschrijving der Nederlandsche historipenningen, deel III*;
's-Gravenhage, 1723-1731

F.A.M. Pietersen e.a., *Penningen met vlijt vergaert*; Centraal Museum, Utrecht, 1977

